

PUSZTÁK ARANYA

A nagyszentmiklósi kincs
hiteles másolatai
és LÁSZLÓ GYULA
honfoglalás korát
bemutató grafikái

Halász-kastély,
Kápolnásnyék,
2018. október 13 –
december 31.

A nagyszentmiklósi aranykincs galvanoplasztikai másolatai egy rendkívül értékes és ritka kópiasorozat, amelyet a 20. század elején az Iparművészeti Múzeumban készítettek. A múzeumi legendárium szerint László Gyula régészprofesszor ezeken a másolatokon mérte le az edények úrtartalmát, amelyeket hiteles, az eredetivel teljesen megegyező példányoknak vélt. A másolatokat közel 20 évvel ezelőtt láthatta a nagyközönség a szegedi Kultúrpalotában, majd ezt követően hosszú éveken át a raktárban őrizték. Egy teljesen új tárlat keretében látható ismét a kópia-sorozat, amely 2016-ban nyílt meg, s azóta is vándorol. Jelen kiállításban a hiteles másolatokon, valamint az avar kor és a honfoglaló magyarság leletanyagán keresztül kívánjuk bemutatni a kincs előkerülésének és eredetkérdésének roppant izgalmas kérdéskörét.

A nagyszentmiklósi aranykincs előkerülésének története

A kincset 1799 nyarán egy szerb szőlősgazda árokásás közben találta Nagyszentmiklós (ma: Sânnicolau Mare, Románia) határában. A kincs darabjai helyi görög és bécsi kereskedők kezén keresztül jutottak el Pestre, ahol végül a Boráros tér névadója, Boráros János pesti városbíró gondoskodott összegyűjtésükről és leltárba vételükről (a kutatás ma is ezeket a számozásokokat használja). Az antik tárgyak rajongójának számító I. Ferenc osztrák császár és magyar király intézkedésének köszönhetően október 1-jén a kincs végül Bécsbe, a Császári és Királyi Régiségtárba került. A leletegyüttes ekkor már „csupán” 23 edényből állt, melynek összsúlya majdnem 10 kg volt, s javarészt 24 karátos színaranyból készült. Azért „csupán”, mivel a megtaláló szerb gazda felesége, Ikonja bécsi vallomása során (ahova azért ment, hogy „megtalálói jutalmát” kikönyörögje) elmondta, hogy az egyik bikafejes csésze letört szarvából, illetve négy korsó ugyancsak letört füléből aranyrudat, valamint egyéb ékszereket készítettek.

A kincs eredetelméletei

A kincs előkerülése óta eltelt 200 évben a tárgyak eredete heves viták tárgyát képezte, amelyet a sok elmélet is bizonyít. A kérdéskört nehezíti, hogy a leletegyüttes sok mindenben egyedi, különleges, továbbá az edények többségét nem egy időben és műhelyben készíthették. Az edények formája és díszítése páratlan, a néhány tárgyon látható feliratokat máig nem sikerült minden kétséget kizáróan megfejteni. Ez csupán néhány részlet, amely a kincs rendkívül bonyolult kutatását átszövi. Az eredetelméletek közül három rendelkezik kellően megalapozott tudományos érvrendszerrel: a 8. századi avar, a 9. századi bolgár és a 10. századi honfoglaló magyar emlékanyaghoz társították a kincset.

Az avar eredetelmélet

Már a 20. század elején napvilágot látott az avar eredetelmélet; Bóna István 1984-ben megjelent munkáját és Bálint Csanád monográfiáit követően ma is ez jelenti a leginkább elfogadott elméletet. A régészeti kutatás ennek nyomán hagyott fel a magyar eredettel, s azóta is az avarokat tartja a kincs tulajdonosainak. Bálint Csanád az eurázsiai és bizánci fémedényművesség és az avar leletanyag hosszas kutatásait követően, a kincset egy 7-8. századi avar (rész)fejedelmi család tulajdonaként értelmezi. Szemmel láthatólag hosszú idő alatt állt össze a készlet, ami abból is következtethető, hogy a kincsen belül egyik edénynek a másikról történt másolására utaló jegyek is fölfedezhetők. A kincessel kapcsolatban az eredet mellett a másik fontos kérdés az, hogy ki volt a tulajdonosa, mikor és miért rejtették el azt. A régészeti elemzés ma azt feltételezi, hogy a leletegyüttes egy olyan avar részfejedelmi család tulajdonában volt, amely a Kárpát-medence keleti vagy déli felén uralkodott. Nekik módjukban állhatott olyan exkluzív bizánci kapcsolat kialakítása és fenntartása, melynek köszönhetően kiváló képzettségű ötvösöket foglalkoztathattak.

A honfoglaló magyar eredetelmélet

László Gyula elemzésében a kincset a rovásírás megléte vagy hiánya alapján két részre bontotta: a fejedelem és a fejedelemasszony készletére, ő a kincset a honfoglalóknak tulajdonította, és a 10-11. századra keltezte. A magyar eredetelmélet alátámasztására a 2. számú medalionos korszó „égberagadási” jelenetét az Árpád-ház eredetmondájával (Álmos fejedelem anyját a turul, egy ragadozó madárfajta ejtette teherbe) magyarázzák. Ehhez azonban semmilyen támpontunk sincsen: egyfelől a turul ábrázolását nem ismerjük, másfelől a nagyszentmiklósi jelenet képtípusa közép-ázsiai eredetű. A nagyszentmiklósinak magyarként való értelmezését megkérdőjelezi továbbá az is, hogy a honfoglalás korából egyáltalán nem ismerünk emberábrázolást, még az állatábrázolás is ritka, míg griff és patás állat küzdelme – ilyen ugyanezen korszoknak egy másik medalionjában látunk – teljességgel ismeretlen (jellegzetes viszont a 8. századi avar szíjvégeken). Bizonyos képtípusokat, a sas, szarvas, oroszlán, griff ábrázolásait Eurázsia-szerte, évezredekken át használtak, előfordulásaik alapján nem rajzolható meg összefüggésrendszer, még kevésbé történeti kapcsolat.

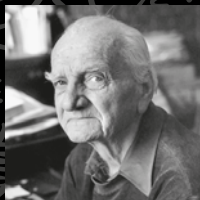

László Gyula

(Kőhalom, 1910. március 14. – Nagyvárad, 1998. június 17.)
Széchenyi-díjas magyar régész-történész,
képzőművész, egyetemi tanár

Pályafutása során több mint 800 publikációja, könyve, kisebb, vagy nagyobb írása jelent meg, miközben a nagyszentmiklósi kincs, a Lehel-kürt, az ókeresztény leletek, vagy a honfoglaló magyarok használati tárgyai mellett a Kárpát-medence őskori viszonyaival és az újkori művészeti irányzatok fejlődésével is foglalkozott, sőt, kutatásai nyomán új elméleteket is felállított. 1944-ben jelent meg egyik leghíresebb műve, *A honfoglaló magyar nép élete*, amellyel – a kutató szorgalmát és tudását grafikus tehetségével ötvözve – komoly sikert aratott.

László Gyula elmélete máig vitát gerjeszt a történészek és régészek között, e teória szerzőjének megítélése azonban abszolút egységes: a neves tudós már pályatársai és tanítványai körében is köztiszteltetnek örvendett, szorgalmát és tudását pedig számos kitüntetéssel – 1991-ben Széchenyi-díjjal – jutalmazták. László Gyula személyében a 20. századi magyar történettudomány egyik legnagyobb hatású és legrokonszenvesebb kutatóját tisztelhetjük.

(Forrás: Rubicon, Tarján M. Tamás)

A Puszták aranya időszak kiállítás

2018. október 13 – december 31. között látogatható.

Cím: 2475 Kápolnásnyék, Deák Ferenc u. 10.

Telefon: +36 21 292 0471

E-mail: info@halaszkastely.hu

Nyitva: minden nap 10.00–18.00 óráig

www.halaszkastely.hu